

Yaşlı Bireyler Arasında Akran Zorbalığının Düzeyi ve Boyutları

The Level and Dimensions of Peer Bullying Among Older People

HIFZI YUNUS CANER*

VELİ ÖZKURT **

* Isparta University of Applied Sciences, Uluborlu Selahattin Karasoy Vocational School, Department of Health Care Services, Zincirli, 32650, Uluborlu, Isparta/Türkiye.
E-Mail: yunuscaner@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-7423-5772>

** Lect., Isparta University of Applied Sciences, Uluborlu Selahattin Karasoy Vocational School, Department of Health Care Services, Zincirli, 32650, Uluborlu, Isparta/Türkiye.
E-Mail: veliozkurt@isparta.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-2482-1156>

Öz: Akran zorbalığı araştırmaları büyük ölçüde çocukluk ve ergenlik dönemleri ile eğitim kurumlarına odaklanırken yaşlılık bağlamındaki akran zorbalığı literatürde önemli ölçüde ihmal edilmektedir. Bu çalışmayla yaşlılar arasında akran zorbalığının sıklığı, nerede/nasıl/hangi yollarla gerçekleştiği, yaşlılar arasındaki zorbalığın temel sebepleri ve zorbalığın taraflarının karakteristik özellikleriyle ilgili genel bir çerçeve ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında 60 yaş ve üzerinde 212 yaşlı ile yüz yüze görüşülmüştür. Görüşmelerden elde edilen veriler, betimsel frekans analizleri ve Ki-Kare Testleri ile analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan yaşlıların %70,3'ü fiziksel, sözel, duygusal, sosyal dışlanma ve söylenti çıkarma, mal ve eşyalarına zarar verme, cinsel veya siber zorbalık türlerinden en az birisine maruz kaldığını belirtmiştir. Bu oran yaşlı kadınlarda %82,8, yaşlı erkeklerde %65,6'dır. Yaşlılar arasında en sık görülen zorbalık türleri ise %55,2 ile sözel zorbalık ve %48,6 ile sosyal dışlanma ve söylenti çıkarmadır. Veriler, yaşlılar arasındaki akran zorbalığının önemli bir sorun olduğunu göstermekte ve bu alanda önleyici politikalar ile etkili destek mekanizmalarına ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Zorbalık, Akran zorbalığı, Yaşlılık, Yaşlanma, Sosyal dışlanma

Abstract: While research on peer bullying largely focuses on childhood and adolescence and educational institutions, peer bullying in the context of old age is significantly neglected in the literature. This study aims to provide a general framework regarding the frequency of peer bullying among the older people, where/how/through what means it occurs, the main causes of bullying among the older people, and the characteristics of the parties involved in bullying. The study involved face-to-face interviews with 212 older people aged 60 and over. The data obtained from the interviews were analyzed using descriptive frequency analyses and Chi-Square Tests. 70.3% of the older people participants in the study reported experiencing at least one type of bullying, including physical, verbal, emotional, or social exclusion, gossip, damage to property, sexual or cyberbullying. The rate is 82.8% for older people women and 65.6% for older people men. The most common types

Gönderim 31 Mart 2026
Düzeltilmiş Gönderim 29 Haziran 2026
Kabul 30 Haziran 2026

Received 31 March 2026
Received in revised form 29 June 2026
Accepted 30 June 2026

Sorumlu Yazar / Corresponding Author:
Veli ÖZKURT, veliozkurt@isparta.edu.tr

Yayıncı / Publisher: Okur Yazar Derneği / Literacy
Association, İstanbul, Türkiye,
<https://www.okuryazar.org.tr>

Atıf / Citation: Caner, H. Y., ve Özkurt, V. (2026). Yaşlı
Bireyler Arasında Akran Zorbalığının Düzeyi ve Boyutları.
İnsan ve İnsan Bilim Kültür Sanat ve Düşünce Dergisi, 13(42),
93-110. <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.1920439>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

of bullying among older people are verbal bullying (55.2%) and social exclusion and gossip (48.6%). The data show that peer bullying among the older people is a significant problem and highlight the need for preventive policies and effective support mechanisms in this area.

Keywords: Bullying, Peer bullying, Old age, Aging, Social exclusion

Giriş

Zorbalık konusuyla ilgili çalışmaların kökeni Dan Olweus'un 1970'li yıllardaki çalışmalarına dayanmaktadır. Olweus (1993) zorbalığı; bir kişinin, bir veya daha fazla kişinin olumsuz davranışlarına düzenli ve sürekli olarak maruz kalması durumu olarak tanımlamıştır. Olweus'a göre herhangi bir eylemin zorbalık olarak adlandırılması için üç temel kriter vardır. Bunlar a) eylemin kasıtlı zarar verme amacı taşıması, b) eylemlerin tekrarlı yani sürekli olması, c) zorba ile mağdur arasında güç dengesizliği olmasıdır (Pişkin ve Ayas, 2011, s. 2). Olweus ile ivmelenen zorbalık çalışmaları daha sonraki dönemlerde yoğunlaşmış, yeni tanımlamalar yapılmış ve zorbalığın türleri tanımlanmaya çalışılmıştır. Ancak zorbalığın ne olduğu, nasıl tanımlandığı ve türleri üzerinde evrensel bir uzlaşma söz konusu değildir. Birçok çalışmada, zorbalığın temel koşulları olarak ele alınan Olweus'un kriterlerine aykırı fikirler de mevcuttur. Şöyle ki, eylem zorba tarafından kasıtlı olarak başkasına zarar vermek amacıyla yapılmasa bile mağdur tarafından böyle kabul edilmesinin de zorbalık olarak tanımlanabileceği görüşünü savunanlar vardır. Öte yandan failin kasıtlı bir eylemde bulunmadığını iddia etmesinin, eylemin zorbalık olarak tanımlanmamak için yeterli olmayacağını kabul edenler de vardır. Olweus'un ana kriterlerine aykırı diğer bir yaklaşım ise zorbanın eylemi tekrarlı ve sürekli olmasa bile mağdurda tekrarlı ve sürekli olacağı endişesi yaratmasının da zorbalık olarak tanımlanabileceği yönündedir (Monks ve Smith, 2006, s. 802). Güncel zorbalık tanımları ve çeşitli görüşler düşünüldüğünde, aslında konunun tahmin edilenden daha fazla kişiyi kapsadığı ve ilgilendirdiği sonucuna rahatlıkla ulaşılabilir.

Zorbalık alanındaki çalışmalar, zorbalığı şiddetin alt türü olarak kabul etmektedir. Son dönemlerde ise zorbalığın alt türü olarak "akran zorbalığı" kavramı sıklıkla öne çıkmaktadır. Akran zorbalığıyla ilgili alan yazın incelendiğinde çalışmaların yoğun bir şekilde çocukluk ve ergenlik dönemindeki bireylere, bilhassa da ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki öğrencilere odaklandığı görülmektedir. Bu tablo, zorbalığın bu yaş gruplarında daha yaygın karşılaşılan bir durum olmasından kaynaklanabildiği gibi bu yaş grubunda daha özenli ve hassas yaklaşılacak bir konu olmasıyla da ilgili olabilir. Dolayısıyla akran zorbalığı dönemsel olarak çocukluk ve ergenlik dönemiyle, mekânsal olarak da eğitim kurumlarıyla neredeyse özdeş görülmeye başlanmıştır. Bu durum, akran zorbalığının tanımlarına da yansımıştır. Öyle ki akran zorbalığı kavramı çoğu defa sanki yalnızca okul ortamında öğrenciler arasında ortaya çıkabilen bir durum gibi tanımlanır hâle gelmiştir. Örneğin birçok çalışmada akran zorbalığı, genel olarak bir öğrencinin başka bir öğrenci veya öğrenci grubunun tekrarlı biçimdeki olumsuz davranışlarına maruz kalınması minvalinde tanımlanmaktadır (Erim ve Güven, 2025; Doğan ve Keleş, 2023; Kayadibi, 2025; Olweus, 1993 akt. Kutlu ve Aydın, 2010; Siyez ve Kaya, 2011).

Zorbalık ve akran zorbalığına ilişkin tanımlardan yola çıkıldığında ana olarak iki sorun dikkati çekmektedir. Bunlardan ilki zorbalık tanımı ile akran zorbalığı tanımının neredeyse benzer şekilde yapılmasıdır. Oysa hangi durumların zorbalık olarak kabul edilebileceğine ilişkin genel kabul gören kriterler farklı yaş grupları içinde de ortaya çıkabilir. Dolayısıyla zorbalık ile akran zorbalığı, birbiriyle kol kola olan, birbirini içeren ancak eşdeğer olmayan durumlardır. İkinci sorun ise akran zorbalığının yalnızca çocuk/ergen ve okul zorbalığı olarak adlandırılabilir bir alana sıkışmış olmasıdır (Izadi ve Hart, 2024; Lin ve Shih, 2024; Potard vd., 2022; Rigby, 2024). Oysa akran zorbalığı kavramındaki “akran” ifadesinin vurgusu yaşamın benzer dönemlerindeki ve yakın yaşlardaki kişileri ifade etmektedir. Dolayısıyla akran zorbalığı yalnızca çocukluk veya ergenlik döneminin ya da eğitim kurumlarının bir meselesi değildir. Her yaş grubunda, toplumun her katmanında ve her mekânında kendini var edebilecek önemli bir tehdittir.

Akran zorbalığı; zorbalığın faili, mağduru, fail-mağduru ve tanık olanını fiziksel, sosyal, psikolojik, ekonomik vb. açılardan birinci derecede etkileyen bir durum olmakla birlikte aslında diğer kişiler için de her an maruz kalınabilecek bir tehlikedir. Öte yandan yukarıda belirtildiği gibi akran zorbalığının tanımına ilişkin çeşitli yaklaşımlar da bu durumdan etkilenenlerin kapsamını genişletmektedir. Dolayısıyla akran zorbalığı aslında doğrudan ya da dolaylı şekilde toplumda geniş kitleleri ilgilendiren veya gelecekte potansiyel riskleri barındıran kritik bir meseledir. Bundan dolayıdır ki son yıllarda akran zorbalığıyla ilgili çalışmaların arttığı görülmektedir. Ancak literatürdeki çalışmalar incelendiğinde çalışmaların çocuk ve genç/ergen gruplarına odaklandığı, toplumun diğer kesimlerini ihmal ettiği önemli bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir. İhmal edilen bu gruplardan birisi de yaşlılardır. Ulusal ve uluslararası literatürde yaşlılar arasındaki akran zorbalığını konu edinen çalışmalar neredeyse yok denecek kadar azdır. Hem ulusal boyutta hem de küresel ölçekte toplumların hızla yaşlandığı, yaşlı bireylerin sayısının her geçen gün arttığı düşünüldüğünde bu önemli bir eksiklik olarak karşımızda durmaktadır.

Yaşlılar arasındaki akran zorbalığının sanılandan geniş kitleleri kapsamı, yaşamı çok boyutlu etkilemesi ve buna rağmen akademide kendine yeteri kadar yer bulamaması konunun önemini arttırmaktadır. Bu araştırmanın temel çıkış noktası tam olarak bu boşluğun fark edilmesidir. Buradan hareketle çalışma “yaşlı bireyler arasında akran zorbalığının düzeyi ve boyutları nedir?” ana sorusu etrafında kurgulanmıştır. Çalışmayla yaşlılar arasında akran zorbalığının sıklığı, nerede/nasıl/hangi yollarla gerçekleştiği, mağdurların karakteristik özellikleri ve nasıl tepki verdikleriyle genel bir çerçeve ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu sayede, sınırlı kapsamda da olsa alan yazında dar bir alana hapsolmuş akran zorbalığı çalışmalarına yeni perspektifler kazandırılabilir ve konuyla ilgili çalışmalar teşvik edilebilir.

Yaşlanma ve Yaşlılık Çalışmalarında Akran Zorbalığı

Dünya nüfusunun hızla yaşlandığı göz önünde bulundurulduğunda yaşlılar arasındaki akran zorbalığı konusu mutlaka üzerinde durulması gereken bir meseledir. Doğum ve ölüm oranlarında meydana gelen azalmaya bağlı olarak dünyada küresel çapta demografik dönüşüm yaşanmıştır ve yaşanmaya devam etmektedir. Özellikle 20. yüzyılın ortalarından itibaren yaşanmaya başlayan bu etkiler başlangıçta nüfus artışıyla kendini gösterse de zamanla yaşlı nüfusun belirgin şekilde

artmasına yani toplumsal yaşlanmaya neden olmuştur. Birleşmiş Milletler (BM)’in raporlarına göre 2023 yılında dünyada yaklaşık 808 milyon yaşlı bulunmaktaydı. Bu sayı, dünya nüfusunun %10’undan fazlasına denk gelmektedir. Benzer şekilde Türkiye’de de 1935 yılında %3,9 olan yaşlı oranı 2023 yılı itibariyle %10,2’ye ulaşmıştır (TÜİK, 2024), 2025 yılı itibariyle ise %11,1 olarak ölçülmüştür (TÜİK, 2026a). Yani hem toplum içinde hem akademide hem de politika yapıcılar arasındaki kalıplaşmış “genç Türkiye” ifadesi aslında yaklaşık 15 yıl önce sona ermiştir. Türkiye, Avrupa toplumlarına kıyasla çok daha hızlı yaşlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü’nün tanımına göre Türkiye 2010’ların başlarından itibaren (TÜİK, 2012) “yaşlı toplum”, 2023 yılından itibaren ise “çok yaşlı toplum” kategorisinde yer almaktadır. Dolayısıyla yaşlanma ve yaşlılıkla ilgili konular göz ardı edilebilecek boyutu çoktan geçmiştir. Hatta bu konuların etraflıca ele alınıp gerekli planlama ve politikaların hızla hayata geçirilmesi gerekliliği her geçen gün daha kritik hâle gelmektedir. Bu konuların en önemlilerinden ve belki de en çok ihmal edilenlerinden birisi ise yaşlı bireyler arasındaki akran zorbalığıdır.

Yaşlılar arasındaki akran zorbalığıyla ilgili hem ulusal hem de uluslararası literatür incelendiğinde (The Gerontologist - Series B gibi alandaki en köklü dergiler dâhil) konuyla ilgili neredeyse yok denecek kadar az çalışma olduğu, var olan sınırlı sayıdaki çalışmanın da huzurevi/bakım merkezi gibi kurumlardaki yaşlıların birbirine zorbalığı (Bonifas ve Casalean, 2017; Goodridge vd., 2017; Nurenberg vd., 2015) ya da çocukluk döneminde maruz kalınan zorbalığın yaşlılık dönemindeki etkileri (Hu, 2021; Klomek vd., 2015; Winding vd., 2020) üzerine olduğu görülmüştür. Arun’un (2018) 2012-2017 yılları arasında Türkiye’deki yaşlanma ve yaşlılıkla ilgili sosyal bilimler yazınındaki çalışmaları incelediği araştırması da yaşlılar arasındaki zorbalığın akademide kendine yer bulamadığına işaret etmektedir. Çalışmaya göre yaşlanma ve yaşlılığın en çok demografi/toplumsal yaşlanma (%9,5), bakım (%8,2), yaşlılık algısı (%7,4), yaşam kalitesi (%6,1) gibi konular üzerinden tartışıldığı görülmektedir. Öte yandan doğrudan yaşlılar arasındaki zorbalıkla doğrudan ilişkili olmasa da yaşlılara yönelik istismar ve ihmal konusunun ise çalışmaların yalnızca %2,2’sini oluşturduğu ve yaşlanma ve yaşlılık çalışmalarında en az çalışılan konulardan biri olduğu dikkat çekmektedir. Ancak bu az sayıdaki çalışmanın da farklı kuşakların birbirine karşı uyguladığı istismar ve ihmal durumlarının genelini kapsadığı düşünüldüğünde sadece yaşlılar arasındaki akran zorbalığı konusunun neredeyse hiç ele alınmadığı söylenebilir.

Yaşlanma ve yaşlılık çalışmalarında akran zorbalığı konusunun geri planda kalması yanında akran zorbalığı çalışmaları arasında da yaşlılar göz ardı edilmiştir. Akran zorbalığı literatürü hemen hemen tamamen çocuk ve gençlere odaklanmış, yaşlıları görmezden gelmiştir. Kısacası yaşlılık çalışan araştırmacılar zorbalığı, zorbalık çalışanlar ise yaşlılığı yok saymaktadır. Hâl böyleyken yaşlılar arasındaki akran zorbalığının da neredeyse hiç çalışılmamış olması sürpriz değildir. Tüm bunlara ek olarak yaşlılar arasındaki akran zorbalığı, yaşamın tek bir döneminin konusu da değildir. Yaşlılık yaşamın doğal bir dönemini ifade ederken, yaşlanma ise yaşamın sonuna kadar kesintisiz şekilde devam eden bir süreci ifade eder. Dolayısıyla dünyaya geldiğimiz andan itibaren yaşlanma sürecimiz ve deneyimlerimiz yaşlılık dönemimizin nasıl şekilleneceğini belirler. Yaşam seyri perspektifinden hareketle, akran zorbalığı sadece çocuklar ve ergenleri kapsayan bir konu olmadığı

gibi yaşlı bireyler arasındaki akran zorbalığı konusu da yalnızca yaşlıları ve yaşlılık dönemini kapsamaz. Öyle ki bireylerin çocukluk ve ergenlik gibi yaşamın daha erken dönemlerinde maruz kaldığı akran zorbalığı hikayesi, kalıcı izler bırakarak bireylerin ileriki yaşamını ve yaşlılığını psikolojik, sosyal, ekonomik vb. açılardan etkileyebilir. Nitekim az sayıda da olsa bunu konu alan çalışmalar bulunmaktadır (Hu, 2021; Klomek vd., 2015; Winding vd., 2020).

Yöntem

Araştırma Tasarımı, Sorusu ve Hipotezler

Yaşlı bireyler arasındaki akran zorbalığını çeşitli yönleriyle ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma nicel araştırma paradigmasıyla tasarlanmış olup daha çok keşifsel ve betimleyici nitelikte bir tarama araştırmasıdır. Araştırma ile “yaşlı bireyler arasında akran zorbalığının düzeyi ve boyutları nedir?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Yukarıdaki araştırma sorusu etrafında araştırmanın hipotezleri şu şekildedir:

H1: Yaşlı kadınlar arasında, yaşlı erkeklere göre akran zorbalığı daha fazladır.

H2: Eğitim düzeyi yüksek yaşlılar arasında, eğitim düzeyi düşük olanlara göre akran zorbalığı daha fazladır.

H3: İleri yaşlılarda, genç yaşlılara göre akran zorbalığı daha azdır.

H4: Gelir düzeyi düşük olan yaşlılar arasında, gelir düzeyi yüksek olanlara göre akran zorbalığı daha fazladır.

Evren ve Örneklem

Araştırma yaşlılar arasındaki akran zorbalığına odaklandığından katılımcılar belirlenirken ulusal ve uluslararası kuruluşlarca yaşlılığın başlangıcı kabul edilen yaş kriterleri temel alınmıştır. Dünya Sağlık Örgütü, OECD, Avrupa Birliği ve TÜİK gibi kuruluşlar 65 yaş ve üzerini, Birleşmiş Milletler ise 60 yaş ve üzerini yaşlılığın başlangıcı olarak kabul etmektedir. Literatürde konuyla ilgili çalışmalarda her iki yaşı da araştırmaya dâhil eden çalışmalar mevcuttur. Buradan hareketle, 60 yaş ve üzerinde olmak katılımcıların belirlenmesindeki temel kriterlerden birisi olarak belirlenmiştir.

TÜİK (2026b)'in “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2025” raporu verileri çerçevesinde araştırmanın evrenini Isparta ilindeki 60 yaş ve üstü 52.612 kadın ve 44.235 erkek olmak üzere 96.847 (N) yaşlı oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında 218 (n) katılımcıyla görüşülmüştür. Ancak katılımcılardan 212'sinin verileri çalışmaya dâhil edilirken 6 tanesi anketin tutarsız doldurulması veya yarıda bırakılması gibi gerekçelerle dışarıda bırakılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Ulusal ve uluslararası literatürde akran zorbalığıyla ilgili çalışmalar incelendiğinde Türkçeye uyarlanan çeşitli ölçekler bulunmaktadır (Arslan, 2017; Ayas ve Pişkin, 2015; Genç, 2007; Pişkin ve Ayas, 2011). Bununla birlikte yaşlılara yönelik herhangi

bir akran zorbalığı ölçeğine rastlanılmamıştır. Bu nedenle araştırmanın amaç, hedef ve sorularını ölçmeye yönelik özgün bir anket/soru formu literatürle tutarlı olacak şekilde araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

Soru formu temelde üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, katılımcıların kişisel ve demografik bilgilerini kapsayan “Kişisel Bilgi Formu”ndan oluşmaktadır. İkinci bölüm, akran zorbalığını fiziksel, sözel, duygusal, sosyal dışlanma ve söylenti çıkarma, mal ve eşyalara zarar verme, cinsel ve siber zorbalık boyutlarıyla ölçmeye yönelik 40 adet sorudan oluşmaktadır. Üçüncü bölüm ise zorbalık türlerinden herhangi birine en az bir kez maruz kalınmışsa failin genellikle kim olduğu, zorbalığın sıklığı, yeri, mağdurun zorbalığa verdiği tepkiyi ölçen 9 adet sorudan oluşmaktadır. Bu sorular sadece herhangi bir zorbalığın mağduru olduğunu beyan eden katılımcılara sorulmuştur.

Veri Toplama ve Analiz Süreci

Araştırmada kullanılan soru formu geçerlik ve güvenilirliği test edilmiş standart bir soru formu olmamakla birlikte araştırmacılar ve alanında uzman iki araştırmacı tarafından incelenmiştir. Bu inceleme esnasında soruların araştırma konusunu tam olarak temsil edip etmediği, dil, imla ve anlaşılabilirlik bakımından uygun olup olmadığı kontrol edilmiş ve öneriler doğrultusunda soru formuna son hâli verilmiştir. Uzman görüşleri alınarak nihai hâli verilen soru formu kullanılarak 8 kişiyle pilot çalışma yapılmış, sorun görülmemesi üzerine esas görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılara basit rastlantısal örnekleme tekniğiyle ulaşılmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından oluşturulan özgün soru formu aracılığıyla yüz yüze görüşmelerle toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS analiz programı kullanılarak analiz edilmiş ve raporlanmıştır.

Sınırlılıklar

Araştırmanın süreci ve sonuçlarıyla ilgili bazı sınırlılıklar mevcuttur. İlki, ulusal ve uluslararası literatürde araştırma konusuyla ilgili çok az çalışma olmasıdır. Bu durum araştırma bulgularının diğer çalışmalarla nitelikli bir şekilde kıyaslanamaması gibi bir sınırlılığı beraberinde getirmiştir. Diğer sınırlılık ise araştırma konusunun doğrudan kendisiyle ilgilidir. Zira zorbalık gibi konuların çalışılması birkaç bakımdan zordur. Örneğin konunun tabu olarak görülmesi, yaşlılar arasında zorbalığın olmayacağı yönündeki ön kabuller, zorbalık durumunun faili ya da mağdurunun durumu gizleme eğiliminde olması veya zorba eylemlerin günlük yaşamın sıradan ve olağan durumları gibi algılanması bu zorluklardan bazılarıdır.

Etik Beyan

Bu çalışma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı'nın 2024 yılı çağrısında kabul alarak desteklenmiştir. Araştırma, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 28.05.2025 tarihli ve 214 sayılı toplantısının 02 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bulgular

Demografik ve Betimsel İstatistikler

Araştırma kapsamında 60 yaş ve üzerindeki 212 (n) kişiye basit rastlantısal örneklem tekniği ile ulaşılmıştır. Görüşmelerde katılımcıların demografik bilgileri cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, meslek, çalışma durumu, aylık gelir ve yaşadığı yer bağlamında ele alınmıştır. Ancak Tablo 1’de katılımcıların sadece analizlerde kullanılan bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 1

Katılımcıların Demografik Bilgileri

<i>Değişken</i>	<i>Kategoriler</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
<i>Cinsiyet</i>	Kadın	58	27,4
	Erkek	154	72,6
<i>Yaş*</i>	60-64 yaş	38	18,3
	65-69 yaş	82	39,4
	70-74 yaş	49	23,6
	75 ve üstü yaş	39	18,8
<i>Eğitim Düzeyi</i>	Okur yazar değil	13	6,1
	Okur yazar ama mezun değil	13	6,1
	İlköğretim	86	40,6
	Lise	47	22,2
	Önlisans/Lisans	48	22,6
	Yüksek Lisans	3	1,4
	Doktora	2	,9
<i>Aylık Gelir**</i>	0-20.000 TL	65	45,1
	20.001-40.000 TL	69	47,9
	40.001 ve üstü TL	10	6,9

* Katılımcıların yaşı açık uçlu sorulmuş olup min/max değerleri baz alınarak kategorize edilmiştir.

** Katılımcıların aylık geliri, açık uçlu sorulmuş olup katılımcıların büyük çoğunluğu emekli olduğu için 2026 yılı Mart ayı en düşük emekli maaşı ücreti olan 20.000 TL kriter olarak alınarak kategorize edilmiştir.

Tablo 1’e göre araştırmaya katılan kişilerin %27,4’ü kadın, %72,6’sı erkektir. Yaşları ise en düşük 60 ve en yüksek 90 olup ortalama 69,19’dur. Katılımcılar en çok 65-69 yaş grubundaki kişilerden (%39,4) oluşmaktadır. Araştırmaya katılan yaşlıların yarıdan fazlası (%52,8) ilköğretim mezunu ya da herhangi bir mezuniyeti olmayan kişilerdir. Lisans düzeyinde eğitimi olanlar katılımcıların %22,6’sını, lisansüstü düzeyinde eğitimi olanlar ise katılımcıların yalnızca %2,3’ünü oluşturmaktadır. Aylık gelir incelendiğinde en düşük gelir 4.000 TL, en yüksek gelir ise 120.000 TL olarak ölçülürken ortalama gelir ve ortanca gelir sırasıyla, güncel en düşük emekli aylığı düzeylerinde olan 24.604 TL ve 22.000 TL olarak tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan neredeyse her iki yaşlıdan birisinin (%45,1) en düşük emekli aylığı olan 20.000 TL ve altında gelire sahip olduğu, toplamda ise her on yaşlıdan

dokuzunun 40.000 TL altında gelire sahip olduğu görülmektedir. Bu durum yaşlıların sosyoekonomik durumuyla ilgili dikkat çekici bir bulgudur.

Zorbalığı ölçmeye yönelik sorular, literatürdeki çalışmalardan hareketle daha önce tanımlanmış olan zorbalığın boyutlarına yönelik önermeleri içermektedir. Bu bağlamda zorbalık, literatürle uyumlu olacak şekilde fiziksel zorbalık (FZ), sözel zorbalık (SöZ), duygusal zorbalık (DZ), sosyal dışlanma ve söylenti çıkarma (SDveSÇ), mal ve eşyalarına zarar verme (MveEZV), cinsel zorbalık (CZ) ve siber zorbalık (SiZ) boyutlarında ele alınmıştır. Her bir zorbalık türü ayrı ayrı kendi içinde değerlendirilmekle birlikte yaşlı bireylerin bahsedilen bu zorbalık türlerinden en az bir tanesine maruz kalması durumu da kişinin nihayetinde zorbalığa maruz kaldığı anlamına geldiği için analizlerde bu durum “total zorbalık” olarak isimlendirilerek kullanılmıştır. Yaşlı bireylerin genel ve total olarak zorbalığa maruz kalma durumları ile cinsiyet, eğitim düzeyi, yaş ve gelir düzeyine göre zorbalığı deneyimleme durumları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Cinsiyet, Eğitim Durumu, Yaş ve Gelire Göre Zorbalığa Maruz Kalma Durumu

Zorbalık Türü Değişken		FZ		Söz		DZ		SDveSÇ		MveEZV		CZ		SiZ		
		Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	
Genel	f	185	27	95	117	165	47	109	103	185	27	201	11	183	29	
	%	87,3	12,7	44,8	55,2	77,8	22,2	51,4	48,6	87,3	12,7	94,8	5,2	86,3	13,7	
Cinsiyet	Kadın	f	47	11	16	42	41	17	25	33	49	9	55	3	51	7
		%	81	19	27,6	72,4	70,7	29,3	43,1	56,9	84,5	15,5	94,8	5,2	87,9	12,1
	Erkek	f	138	16	79	75	124	30	84	70	136	18	146	8	132	22
		%	89,6	10,4	51,3	48,7	80,5	19,5	54,5	45,5	88,3	11,7	94,8	5,2	85,7	14,3
Eğitim Düzeyi	İÖveA	f	90	22	47	65	81	31	63	49	95	17	106	6	97	15
		%	80,4	19,6	42	58	72,3	27,7	56,3	43,8	84,8	15,2	94,6	5,4	86,6	13,4
	Lise	f	44	3	20	27	38	9	21	26	42	5	44	3	41	6
		%	93,6	6,4	42,6	57,4	80,9	19,1	44,7	55,3	89,4	10,6	93,6	6,4	87,2	12,8
	YÖ	f	51	2	28	25	46	7	25	28	48	5	51	2	45	8
		%	96,2	3,8	52,8	47,2	86,8	13,2	47,2	52,8	90,6	9,4	96,2	3,8	84,9	15,1
Yaş	60-64	f	32	6	20	18	34	4	21	17	36	2	37	1	33	5
		%	84,2	15,8	52,6	47,4	89,5	10,5	55,3	44,7	94,7	5,3	97,4	2,6	86,8	13,2
	65-69	f	75	7	33	49	60	22	40	42	71	11	77	5	72	10
		%	91,5	8,5	40,2	59,8	73,2	26,8	48,8	51,2	86,6	13,4	93,9	6,1	87,8	12,2
	70-74	f	41	8	19	30	39	10	27	22	43	6	45	4	41	8
		%	83,7	16,3	38,8	61,2	79,6	20,4	55,1	44,9	87,8	12,2	91,8	8,2	83,7	16,3
	75+	f	33	6	21	18	29	10	19	20	31	8	38	1	34	5
		%	84,6	15,4	53,8	46,2	74,4	25,6	48,7	51,3	79,5	20,5	97,4	2,6	87,2	12,8
Gelir Düzeyi	Düşük	f	56	9	26	39	44	21	33	32	54	11	61	4	59	6
		%	86,2	13,8	40	60	67,7	32,3	50,8	49,2	83,1	16,9	93,8	6,2	90,8	9,2
	Orta	f	63	6	31	38	55	14	29	40	62	7	63	6	58	11
		%	91,3	8,7	44,9	55,1	79,7	20,3	42	58	89,9	10,1	91,3	8,7	84,1	15,9

	<i>f</i>	10	0	4	6	8	2	6	4	9	1	10	0	10	0
<i>Yüksek</i>	%	100	0	40	60	80	20	60	40	90	10	100	0	100	0

FZ: Fiziksel Zorbalık; SöZ: Sözel Zorbalık; DZ: Duygusal Zorbalık; SDveSÇ: Sosyal Dışlanma ve Söylenti Çıkarma; MveEZV: Mal ve Eşyalarına Zarar Verme; CZ: Cinsel Zorbalık; SiZ: Siber Zorbalık; İÖveA: İlköğretim ve altı; YÖ: Yükseköğretim; Düşük: 0-20.000 TL; Orta: 20.001-40.000 TL; Yüksek: 40.001 ve üstü TL

Tablo 2'ye göre farklı düzeylerde olmak kaydıyla yaşlılar arasında yedi zorbalık türünün hepsine rastlanmaktadır. Zorbalığa ilişkin alt boyutlardan hiçbirisinin görülmediği durum bulunmamaktadır. Araştırmaya katılan yaşlıların %70,3'ü tüm zorbalık türlerinden en az birisine (total zorbalık) maruz kaldığını belirtmiştir. Hiçbir zorbalık türüne maruz kalmadığını belirtenler ise %29,7'lik bir kesimi oluşturmaktadır. Yaşlılar arasında en sık görülen zorbalık türü %55,2 ile sözel zorbalık ve %48,6 ile sosyal dışlanma ve söylenti çıkarmadır. En az görülen zorbalık türü ise %5,2'i ile cinsel zorbalık ve %12,7 ile fiziksel zorbalıktır. Cinsiyete göre incelendiğinde hem kadın hem de erkek yaşlılar arasında tüm zorbalık türlerine maruziyetten bahsedilebilmektedir. Yaşlı kadınlarda %72,4, yaşlı erkeklerde ise %48,7 ile en sık rastlanan zorbalık türü sözel zorbalık iken her iki grup için de en az rastlanan zorbalık %5,2 ile cinsel zorbalıktır. Eğitim düzeyine göre incelendiğinde ise ilköğretim ve altı, lise ve yükseköğretim düzeyinde eğitime sahip olan yaşlılar arasında tüm zorbalık türleri görülebilmektedir. Tüm eğitim düzeyleri için de en çok karşılaşılan zorbalık türleri sözel zorbalık ve sosyal dışlanma ve söylenti çıkarma durumlarıdır. Buna karşın ilköğretim ve altında eğitime sahip olanlar arasında en az maruz kalınan zorbalık türü %5,4 ile cinsel zorbalıktır. Lise düzeyinde eğitimi olan yaşlılar arasında en az karşılaşılan zorbalık türleri %6,4 ile fiziksel zorbalık ve cinsel zorbalıktır. Yükseköğretim düzeyinde eğitimi olan yaşlılar arasında ise %3,8'lik oranlarla en az görülen zorbalıklar yine fiziksel ve cinsel zorbalıktır. Yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde 60-64 yaş grubu (%47,4), 65-69 yaş grubu (%59,8) ve 70-74 yaş grubundaki (%61,2) yaşlılar arasında en çok sözel zorbalık görülürken 75 ve üstündeki yaşlılar arasında (%51,3) en çok sosyal dışlanma ve söylenti çıkarma durumuna rastlanmıştır. Tüm yaş gruplarında ortak olarak en az görülen zorbalık türü ise cinsel zorbalıktır. Gelir düzeyine göre incelendiğinde düşük ve orta gelirli yaşlılar arasında tüm zorbalık türleri de çeşitli düzeylerde görülmektedir. Buna karşın yüksek gelirli yaşlılarda ise fiziksel, cinsel ve siber zorbalık türlerine hiç rastlanmaması dikkat çekmektedir. Hem düşük gelirli hem de yüksek gelirli yaşlılarda %60 oranla en çok sözel zorbalık görülürken orta gelirli yaşlılar arasında %58 ile en çok sosyal dışlanma ve söylenti çıkarma durumları görülmektedir.

Hipotezlere İlişkin Analizler¹

Cinsiyete Göre Zorbalığa Maruz Kalma Durumu: Kadın katılımcıların %82,8'i, erkek katılımcıların ise %65,6'sı tüm zorbalık türlerinden en az birisine (total zorbalık) maruz kaldığını belirtmiştir. Yaşlı kadınlarla yaşlı erkeklerin herhangi bir zorbalık türüne (total zorbalık) maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır (χ^2 : 5,950a; df: 1; p: 0,015). Kadınlar, erkeklere göre zorbalığa daha fazla maruz kalmaktadır. Dolayısıyla yaşlı kadınlarda akran zorbalığının daha fazla olduğunu iddia eden hipotez (H1) doğrulanmıştır. Katılımcıların

¹ Tüm analizlerde p<0,05 düzeyinde anlamlı kabul edilmiştir.

cinsiyetine göre tek tek zorbalık türleri değerlendirildiğinde ise yalnızca sözel zorbalık türünde cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Diğer zorbalık türlerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık yoktur. Dolayısıyla yaşlıların cinsiyet bağlamında tüm zorbalık türlerinden en az birisine maruz kalma durumundaki istatistiksel olarak anlamlı farklılığın sebebinin sözel zorbalıkla ilişkili olduğu görülmektedir.

Eğitim Düzeyine Göre Zorbalığa Maruz Kalma Durumu: Katılımcılar arasında eğitim düzeyi ilköğretim ve altında olan yaşlıların %73,2'si, lise düzeyinde olan yaşlıların %70,2'si ve yükseköğretim düzeyinde olan yaşlıların %64,2'si fiziksel, sözel, duygusal, sosyal dışlanma, mal ve eşyalarına zarar verme, cinsel ve siber zorbalık türlerinden en az bir tanesine maruz kaldığını belirtmiştir. Yaşlıların eğitim düzeyi ile herhangi bir zorbalık türüne (total zorbalık) maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur (χ^2 : 1,415a; df: 2; p: 0,493). Yaşlıların eğitim düzeyinin düşük veya yüksek olması ile onların total zorbalığa maruziyeti arasında herhangi bir ilişkiden bahsedilememektedir. Dolayısıyla eğitim düzeyi arttıkça zorbalığa maruz kalma durumunun artacağını iddia eden hipotez (H2) reddedilmiştir. Katılımcıların eğitim düzeyine göre tek tek zorbalık türleri değerlendirildiğinde ise yalnızca fiziksel zorbalık türünde eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık söz konusudur. Diğer zorbalık türlerinde eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Dolayısıyla yaşlıların eğitim düzeyi bağlamında tüm zorbalık türlerinden en az birisine maruz kalma durumundaki istatistiksel olarak anlamlı farklılığın nedeninin fiziksel zorbalıktan kaynaklandığı görülmektedir.

Yaş'a Göre Zorbalığa Maruz Kalma Durumu: Yaşı 60-64 arasında olan yaşlıların %68,4'ü, 65-69 arasında olan yaşlıların %69,5'i, 70-74 arasında olan yaşlıların %75,5'i ve 75 yaş ve üzerinde olanların %66,7'si olmak üzere bütün katılımcıların %70,2'si tüm zorbalık türlerinden en az birisine (total zorbalık) maruz kaldığını belirtmiştir. Yaşlıların yaşı ile herhangi bir zorbalık türüne (total zorbalık) maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur (χ^2 : 0,969a; df: 3; p: 0,809). Katılımcıların daha genç yaşı veya daha ileri yaşı olması ile onların total zorbalığa maruziyeti arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Dolayısıyla yaş arttıkça akran zorbalığına maruz kalma durumunun azalacağını iddia eden hipotez (H3) reddedilmiştir.

Gelir Düzeyine Göre Zorbalığa Maruz Kalma Durumu: Katılımcılar arasında düşük gelir düzeyine sahip olan yaşlıların %70,8'i, orta düzeyde geliri olan yaşlıların %71'i ve yüksek düzeyde geliri olan yaşlıların %60'ı tüm zorbalık türlerinden en az birisine (total zorbalık) maruz kaldığını belirtmiştir. Yaşlıların gelir düzeyi ile herhangi bir zorbalık türüne (total zorbalık) maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (χ^2 : 0,528a; df: 2; p: 0,768). Yaşlıların gelir düzeyinin düşük veya yüksek olması ile onların total zorbalığa maruziyeti arasında herhangi bir ilişki söz konusu değildir. Dolayısıyla gelir düzeyi düşüldükçe zorbalığa maruz kalma durumunun artacağını iddia eden hipotez (H4) reddedilmiştir.

Zorbalık Deneyimlerinin Betimsel Analizi:

Bu başlık altındaki veriler, soru formunun ikinci bölümünde zorbalık türlerini ölçen sorularda en az bir zorbalık türüne maruz kaldığını beyan eden katılımcılara yöneltilen ek sorulara dayanmaktadır. Bu bölümdeki sorularda, herhangi bir zorbalık durumunda failin kim olduğu, zorbalığın ne sıklıkla ve hangi mekânda deneyimlendiği, mağdurun hisleri ve verdiği tepki gibi meselelere ilişkin genel bir çerçeveye çizilmektedir.

Failler ve Sıklık: Yaşlılar arasındaki zorbalığın en önemli failleri yaşlıların arkadaşları (%38,9) ve akrabaları (%24,8) iken çocukları (%2) tarafından zorbalığa maruz kaldığını belirtenler en düşük seviyededir. Zorbalık mağduru yaşlıların büyük bir kısmı (%85,1) failin hemcinsi kişiler olduğunu ifade etmiştir. Mağdur yaşlıların %1,4'ü zorbalığa neredeyse her gün, %6,8'i haftada 1-2 kez, %30,4'ü ayda 1-2 kez ve %61,5'i yılda 1-2 kez zorbalığı deneyimlemektedir. Zorbalık mağduru yaşlıların bu durumu farklı yoğunluklarda olsa da tekrarlayan şekilde deneyimlemek zorunda kaldıkları görülmektedir.

Mekân: Akran zorbalığına maruz kalan yaşlıların bu durumla en çok ev ortamında (%30,4) ve kahvehane/çay ocağında (%17,6) yüzleştiği görülmektedir. Zorbalığın en az gerçekleştiği mekânlar ise trafik, toplu taşıma ve iş yeri gibi mekânlardır. Zorbalığa evde maruz kaldığını belirtenlerin cinsiyetlerine bakıldığında her üç yaşlıdan ikisinin kadın olduğu (%64,4), yarıdan fazlasının ilköğretim ve altında eğitim düzeyine (%57,8) sahip olduğu dikkat çekmektedir. Öte yandan zorbalığa, zorbalığın en çok gerçekleştiği ikinci mekân olan kahvehane/çay ocağında maruz kaldığını belirtenlerin ise %96,2'sinin erkek olduğu dikkat çekmektedir.

Tepkiler: Akran zorbalığının mağduru olan yaşlıların bu durumu başkasıyla paylaşma durumuna bakıldığında dengeli bir durum olduğu görülmektedir. Zorbalık mağduru yaşlıların %51,4'ü yaşadığı zorbalık durumunu başkalarıyla paylaşmamayı tercih ederken %48,6'sı bu durumu paylaştığını belirtmiştir. Cinsiyete göre bakıldığında ise kadınların zorbalık deneyimini erkeklere göre daha fazla paylaşma eğiliminde olduğu görülmektedir. Zorbalık deneyimini başkalarıyla paylaşanların ise en önemli destek mekanizmasının birincil ağıdaki kişiler ve özellikle aile üyeleri olduğu dikkat çekmektedir. Yaşlılar zorbalık durumunu en çok eşleriyle (%45,8), ardından çocuklarıyla (%20,8) ve arkadaşlarıyla (%19,4) paylaşmaktadır. Herhangi bir zorbalığa maruz kalan yaşlıların böyle bir durum sonrasında ne hissettiğine bakıldığında ise en çok öfke (%39,2) ile üzüntü (%27,7) hislerinin öne çıktığı dikkat çekmektedir. Ancak bunun dışında güvensizlik hissi, benzer durumların tekrarlanma endişesi ve intikam alma gibi düşünceler de görülmektedir. Diğer yandan zorbalık mağduru yaşlıların bu deneyim karşısında nasıl bir reaksiyon verdiği incelendiğinde neredeyse her üç yaşlıdan ikisinin (%64,2) hiçbir şey yapmamayı tercih ettiği dikkat çekmektedir. Aynı şekilde karşılık verdiğini belirtenlerin oranı %23 iken polis/jandarma gibi kamusal bir kurumdan destek talep edenlerin oranı ise yalnızca %4,1'dir. Zorbalığa karşı hiçbir tepki vermeyenlerin kadınlarda; diğer yandan aynı şekilde karşılık veren veya polis/jandarmaya bildirenlerin oranının ise erkeklerde daha fazla olması da çarpıcı bir bulgudur.

Tartışma

Akran zorbalığıyla ilgili çalışmalar çoğu zaman çocuk ve ergen gruplarına yoğunlaşmaktadır. Ancak farklı zorbalık türlerinin tanımlanması ve zorbalık tanımının kapsamındaki genişlemeler ile birlikte çok daha geniş kitleleri ilgilendiren bir konuya dönüşmüştür. Bu bağlamda yaşlılar da akran zorbalığının önemli taraflarından birisidir. Fakat yaşlılar arasındaki akran zorbalığı genellikle tabu olarak görülmekte, yok sayılmakta ya da görmezden gelinmektedir. Oysa bu araştırmanın sonuçları yaşlılar arasındaki akran zorbalığının yok sayılamayacak düzeyde olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılan her on yaşlının yedisi akranları tarafından fiziksel, sözel, duygusal, sosyal dışlanma ve söylenti çıkarma, mal ve eşyalarına zarar verme, cinsel veya siber zorbalık türlerinden en az birisine en az bir kez maruz kaldığını belirtmektedir. Bu oran yaşlı kadınlar arasında %82,8, yaşlı erkekler arasında %65,6'dır. Araştırmanın bu bulguları, akran zorbalığının sadece belirli bir grubun deneyimlediği bir konuya indirgenemeyeceğini, benzer şekilde yaşlılar arasında da oldukça yaygın olabileceğini göstermektedir. Ancak literatürde doğrudan yaşlılar arasındaki akran zorbalığının türleri ve yaygınlığına ilişkin çalışmaların yok denecek kadar az olması nedeniyle bu çalışmanın bir sınırlılığı olarak araştırma bulguları diğer çalışmalarla yeterli düzeyde kıyaslanamamıştır.

Yaşlılarla yapılan bu çalışmada en sık görülen zorbalık türleri sözel zorbalık (%55,2) ve sosyal dışlanma ve söylenti çıkarma (%48,6)dır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre yaşlılar arasında en az görülen zorbalık türleri ise fiziksel (%12,7) ve cinsel zorbalıktır (%5,2). Yaşlılar arasında en sık görülen zorbalık türlerinin sözel ve sosyal boyutta olması, bu davranışların çoğu zaman fark edilmesi güç, gündelik yaşamın olağan bir parçası olarak algılanan ve normalleştirilen davranışlar niteliği taşıması olasılığını düşündürmektedir (Eryiğit, 2022; Lofti, 2020; Orbay, 2021).

Görünürlüğü ve tespit edilebilirliği nispeten düşük olan bu niteliklerdeki zorba eylemlerin sıradanlaştırılma veya gizlenme olasılığı yüksek, mağdur ve toplum tarafından tepki görme olasılığı da nispeten düşüktür. Buradan hareketle gizlemesi zor, fark edilme ve mağdur/toplum tarafından tepki çekme olasılığı yüksek olan fiziksel ve cinsel zorbalık gibi türlerinin de nadiren görülmesi tesadüf değildir. Elbette bu iki zorbalık türüne ilişkin gizleme ve korumacı eğilimlerin de olabileceği, bu zorbalık türlerinin bu nedenle daha az görüldüğü yanılsamasını yaratabileceği de yok sayılmamalıdır. Nitekim fiziksel ve cinsel zorbalık gibi fark edilme ve tepki çekme olasılığı yüksek olan eylemler hem failer hem de mağdurlar tarafından çeşitli gerekçelerle gizlenme eğilimindedir. Failer bu türden eylemlerini tepki görmek ve cezalandırılmaktan çekindiği için gizleme eğilimi gösterirken mağdurlar ise benzer durumların tekrarlanması ihtimali, fail tarafından daha çok mağdur edilme endişesi, utanç, toplum tarafından kendisinin de suçlanabileceği gibi kaygılarla korumacı ve gizleyici eğilim gösterebilir. Literatürde fail ve mağdurların zorbalığı gizleme yönündeki eğilimine dikkat çeken çalışmalar bu argümanı desteklemektedir (Arpacı ve Bakır, 2017; Arun, 2023; Kalaycı ve Özkul, 2018; Lofti, 2020). Bu nedenle araştırma sonuçlarına göre fiziksel ve cinsel zorbalık türlerinin nispeten daha düşük oranda çıkması, doğrudan bu türden eylemlerin düşük seviyede olduğu anlamına gelmemektedir.

Yaşlılar arasında siber zorbalığın azımsanamayacak düzeyde olması, yaşlıların teknolojik yatkınlığı ve yetkinliğinin nispeten düşük olması nedeniyle bu tür risklere daha açık olmalarıyla ilişkilendirilebilir. Literatürde yaşlıların dijital okuryazarlığının, bilgi iletişim teknolojilerine sahipliğinin, kullanımının ve kullanım yetkinliğinin daha erken yaş dönemlerindeki bireylere göre daha kısıtlı olduğu bazı çalışmalarla ortaya konmuştur (Baran vd., 2017; Binark vd., 2020; Koçak ve Keskin, 2024). Ancak yaşlıların siber zorbalığa maruz kalması durumu, tersi bir yerden pozitif yönlü bir değişime de işaret etmektedir. Yani yaşlının siber zorbalığın mağduru olması için dijital dünyanın içine girmiş olması gerekmektedir. Bu durum, yaşlıların bilgi teknolojisi sahipliği ve dijital yetkinlik düzeyleri nispeten düşük olsa da dijital göçmenler olarak dijitalleşen dünyada giderek daha fazla yer almaya başladıkları şeklinde de yorumlanabilir. Dolayısıyla yaşlıların dijital okuryazarlığa yönelik ilgisinin ve farkındalığının artırılması yaşlıların modern dünyanın beklentilerine ayak uydurmasını sağlarken diğer yandan da siber zorbalık mağduriyetinin önlenmesi bakımından önemlidir.

Akran zorbalığının tekrarlanma sıklığı da görülme sıklığı gibi değişiklik göstermektedir. Bu çalışma kapsamındaki yaşlıların %8'den fazlası sıklıkla (haftada 1-2 kez) veya çok sık (neredeyse her gün) akran zorbalığına maruz kaldığını belirtmiştir. Zorbalığa uğrayan yaşlılar arasında zorbalığın çoğu zaman tekrarlı olması, üzerinde durulması gereken kritik noktalardan biridir. Zorba eylemin faili, türü, dozu, şiddeti veya sıklığından bağımsız şekilde bir defalık olması bile yaşlılar için uzun süreli ve yıkıcı etkiler yaratma potansiyeli taşımaktadır. Bu nedenle yaşlılar arasındaki zorbalığın hem kendisi hem de mağdur üzerindeki etkileri örtük, tekrarlı ve ilerleyici bir nitelikte olabilir. Dolayısıyla yaşlıların bu deneyimlerinin mutlaka ciddiye alınması ve takip edilmesi gerekmektedir.

Çalışmanın verilerine göre yaşlılar en çok ev ortamı (%30,4) ve kahvehane/çay ocağında (%17,6) zorbalığa maruz kalmaktadır. Zorbalığa evde maruz kalan üç yaşlıdan neredeyse ikisi kadın ve yarıdan fazlası ilköğretim ve altında eğitim düzeyine sahiptir. Diğer yandan kahvehane/çay ocağı, park, iş yeri, trafik ve hatta internet dâhil diğer tüm mekân ve ortamlarda ise erkeklerin zorbalığa daha fazla maruz kalması çarpıcı bir bulgudur. Ancak bu durumu basitçe evde kadınların, diğer mekânlarda erkeklerin zorbalığa daha açık olduğu şeklinde okumak oldukça yüzeysel ve indirgemecidir. Zira bu durum toplumsal cinsiyet, sınıf ve gelir gibi değişkenlerden azade düşünülemez. Araştırmanın bulguları da buna işaret etmektedir. Katılımcılarla tamamen rastlantısal şekilde görüşülmesine rağmen araştırmaya katılan yaşlıların yalnızca %27,4'ünün kadın olması ve birçok yaşlı kadının ankete katılmaktan bile imtina etmesi aslında önemli ipuçları vermektedir. Bu durum diğer yaş gruplarında olduğu gibi yaşlılar arasında da kadınların park, kafe, iş yeri gibi kamusal alanlarda erkeklere kıyasla daha sınırlı ölçüde yer bulabilmesiyle ilişkili olabilir. Bununla birlikte, yaşlı bireylerin hangi mekânlarda daha fazla zorbalığa maruz kaldığını yalnızca yaş ve toplumsal cinsiyet üzerinden açıklamak yeterli değildir. Fiziksel, sosyal ve ekonomik bağımsızlık ile özerk karar alabilme düzeyi gibi etmenler, yaşlı bireylerin kamusal alanlara katılımını ve buna bağlı olarak maruz kalabilecekleri zorbalık türlerini ve mekânlarını da şekillendirmektedir. Bu nedenle yaşlılar arasındaki zorbalığın mekânsal dağılımı, toplumsal cinsiyet, yaşam döngüsü ve kesişimsellik perspektifleri birlikte ele alınarak değerlendirilmelidir.

Yaşlı erkekler kamusal alanda daha fazla yer edinebilirken yaşlı kadınların çoğunlukla ev veya çevresinde zamanlarını geçirebilmesi onları başka bir yönden de riske açık hâle getirmektedir. Öyle ki ev ortamı zorbalık ve benzeri eylemlerin en rahat uygulanabileceği, gizlenebileceği ve örtbas edilebileceği mekânların başında gelmektedir (Koçak Turhanoğlu ve Beklan Çetin, 2023; Tyner, 2012). Zira evler çoğu zaman en güvenli mekânlar olabildiği gibi ev içi şiddet, istismar, ihmal ve zorbalık gibi durumların özel alan ve özel hayatın gizliliğine kolaylıkla indirgenebildiği mekânlardır. Bu bağlamda, eğer bir zorbalık potansiyeli varsa yaşlılar için en güvenli olduğu düşünülen ev ortamı bile onlar için en riskli mekânlara dönüşebilmektedir. Diğer yandan yaşlı erkekler arasındaki zorbalığın en çok kahvehane/çay ocağında ve parklarda olması da yine sosyoekonomik nedenlerden kaynaklanabilmektedir. Yaşlıların gelir ve eğitim düzeyine göre zorbalığa maruz kalmaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmasa da bu değişkenlerin zorbalığın mekânları üzerinde belirleyici olduğu söylenebilir. Çünkü araştırmaya katılan yaşlıların yarıdan fazlası ilköğretim ve altında eğitime sahip, %45,1'i 20.000 TL ve altı, %47,9'u ise 20.001-40.000 TL arasında gelire sahiptir. Yaşlıların eğitimleri ve ekonomik imkânları dikkate alındığında zorbalığın belirli mekânlarda yoğunlaşmasının yalnızca bireysel özelliklerle değil, aynı zamanda sosyoekonomik koşulların ve toplumsal cinsiyete dayalı mekânsal eşitsizliklerin ortak etkisiyle şekillendiği söylenebilir.

Yaşlılar arasındaki akran zorbalığında failler en sık arkadaşlar olmakla birlikte buna akrabalar da dâhil olmaktadır. Bu doğrultuda yaşlıların en çok yakınları ve tanıdıkları kişiler tarafından zorbalığın hedefi hâline geldiği görülmektedir. Araştırmaya katılan yaşlıların yarıdan fazlasının deneyimlediği zorbalık durumunu başkalarıyla paylaşmamayı tercih etmesi ve her üç yaşlıdan ikisinin maruz kaldığı zorbalık karşısında hiçbir tepki vermemesi dikkat çekicidir. Bu iki durum, üzerine düşünülmesi gereken önemli araştırma sorularını gündeme getirmektedir. Zira bireyi çeşitli açılardan mağdur eden ve çoğu zaman tekrarlayıcı nitelik taşıyan zorbalık davranışlarına, önemli yaşam deneyimine sahip yaşlıların herhangi bir tepki vermemesi veya bir destek mekanizmasına yönelmemesi dikkat çekici bir bulgudur. Bu noktada, birbiriyle ilişkili üç soru kritik bir anlam kazanmaktadır. Zorbalığın mağduru yaşlıların bu duruma herhangi bir tepki vermemesi tercih midir yoksa mecburiyet mi? Hangi yaşlılar zorbalığa boyun eğmek zorunda kalıyor? Onları boyun eğmeye mecbur bırakan gerekçeler nelerdir? Bu sorulara ilişkin yanıtlar da yine yaşlılar arasındaki zorbalığın sadece yaşla ilişkili olmadığını; toplumsal cinsiyet, sınıf ve sosyoekonomik durum gibi faktörlerin kesişimselliğinin önemini ortaya koymaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre yaşlılar arasında deneyimlediği zorbalığa tepki vermekten kaçınanlar genellikle kadınlar, düşük gelir ve düşük düzeyde eğitim seviyesine sahip olan katılımcılardır. Dezavantajlı ya da kırılgan yaşlılar arasında zorbalığın mağduru olma riski arttığı gibi buna karşı direniş göstermek ya da hak aramak da zorlaşmaktadır. Dolayısıyla mağduriyete ses çıkarmamak kimi zaman bir tercihten ziyade bir mecburiyetin sonucudur. Ne var ki her beş yaşlıdan birisi zorbalık nedeniyle özgüven kaybı, kendini güvende hissetmeme veya zorbalığın tekrarlanması endişesi yaşamaktadır. Bu durumlar zorbalığın failleri tarafından olduğu gibi mağdurları tarafından da gizlenme eğilimini arttırmaktadır. Tüm yaşlılar

arasında polis/jandarma gibi kamusal bir mekanizmadan destek talep edenler yalnızca %4'lük bir kesimi oluştururken zorbalığın mağduru yaşlıların en önemli destek mekanizmaları eşleri ve çocuklarıdır. Yani yaşlılar arasındaki akran zorbalığı durumunda sosyal destek mekanizması birincil ağlar içinde yatay ilişkilerle işlemektedir.

Bütün bunlardan hareketle yaşlılar arasındaki akran zorbalığı sanıldığı gibi yok sayılabilecek bir konu olmamakla birlikte birçok girift durumu içermektedir. Bu nedenle yaşlılar arasındaki akran zorbalığı konusunu ele alan çalışmaların artması önemlidir. Özellikle konunun hassasiyeti düşünüldüğünde zorbalığın tespit edilmesinin güçlüğü, sınırlarının belirsizliği, failler ve/veya mağdurlar tarafından normalize edilmesi ya da failler ve/veya mağdurlar tarafından çeşitli gerekçelerle gizlenme çabası yaşlılar arasındaki zorbalığın dinamiklerini ortaya koymayı güçleştirmektedir. Bu nedenle betimleyici çalışmalar kadar nitel araştırmalarla derinlemesine analizlerin yapılması görünenin ardındaki görünmeyeni gün yüzüne çıkarmanın iyi bir yolu olabilir. Böylece meselenin çok boyutlu doğasını gözden kaçırmak yerine bütüncül ve geniş kapsamlı bir projeksiyon kendi bağlamı içinde sunulabilir. Öte yandan yaşlılar arasındaki zorbalık, sadece yaşlıları ilgilendirmediği gibi sadece yaşlılık döneminin sorunu da değildir. Yani yaşlılara yönelik zorbalık onların yakınlarını ve politika yapıcıları da kapsayan bir süreçtir. Diğer taraftan zorbalığın faili bir yaşlının, geçmişindeki zorbalık mağduriyeti durumu sorgulanabilir. Bunun yanında zorbalığın mağduru yaşlının sonraki yaşam deneyimleri ve zorbalık hikayesinin bıraktığı izler de takip edilebilir. Kısacası sıklıkla çalışılan çocuk-ergen gruplarındaki akran zorbalığı çalışmalarında da sadece o günlere ve o yaşlara değil, zorbalığın gelecekteki izlerine odaklanan çalışmalar da arttırılmalıdır. Zira yaşlılık dönemindeki zorbalık, yaşamın daha erken dönemlerinden bağımsız olmadığı gibi erken dönem zorbalıklarının ilerideki yansımaları da son derece kritiktir. Son olarak her ne türde, her ne şekilde, her ne sıklıkta ve kim tarafından olursa olsun yaşlılar arasındaki zorbalığı engelleyecek kamusal mekanizmaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Aksi durumlar içinse güven veren, sürdürülebilir, adil, eşitlikçi destek olanakları sunulmalıdır.

Yazar Katkıları: Fikir – V.Ö-H.Y.C.; Tasarım – V.Ö.; Denetleme – V.Ö.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi – V.Ö-H.Y.C.; Analiz ve/veya Yorum – V.Ö.; Literatür Taraması – V.Ö.; Yazıyı Yazan – V.Ö.; Eleştirel İnceleme – V.Ö. Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma, 1919B012407919 numaralı proje kapsamında TÜBİTAK 2209-A Programı tarafından desteklenmiştir.

Yapay Zeka: Yazarlar, bu çalışmada yapay zeka kullanmadıklarını beyan etmiştir.

Author Contributions: Conception – V.Ö-H.Y.C.; Design – V.Ö.; Supervision – V.Ö.; Data Collection and/or Processing – V.Ö-H.Y.C.; Analysis and/or Interpretation – V.Ö.; Literature Search – V.Ö.; Writing Manuscript – V.Ö.; Critical Review – V.Ö.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: This study was supported by the TÜBİTAK 2209-A Program under project number 1919B012407919.

Use of Artificial Intelligence: The authors declared that no generative artificial intelligence tools were used during the preparation of this study.

Kaynakça

- Arpacı, F. ve Bakır, B. (2017). Yaşlı istismarı ve ihmali. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21(3), 691–703. <https://izlik.org/JA78RJ45MP>.
- Arslan, N. (2017). Peer bullying among high school students: Turkish version of bullying scale. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology, Special Issue for INTE*, 853–857.
- Arun, Ö. (2018). Türkiye’de yaşlanma çalışmaları: Dün, bugün, yarın. *Mediterranean Journal of Humanities*, VIII(2), 41–61. <https://izlik.org/JA42MP79TP>
- Arun, Ö. (2023). Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Şiddet, İhmal, İstismar ve Yaş Ayrımcılığı. Yaşlanma Çalışmaları Derneği Yayınları.
- Ayas, T. ve Pişkin, M. (2015). Akran zorbalığı belirleme ölçeği ergen formu. *Akademik Bakış Dergisi*, 50, 316–324. <https://izlik.org/JA45BL57CL>
- Baran, A. G., Kurt, Ş. K. ve Tekeli, E. S. (2017). Yaşlıların dijital teknolojileri kullanım düzeyleri üzerine bir araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 45, 1–24. <https://izlik.org/JA68GT67GX>
- Binark, M., Arun, Ö., Özsoy, D., Kandemir, B. ve Şahinkaya, G. (2020). Covid-19 sürecinde yaşlıların enformasyon arayışı ve enformasyon değerlendirmesi: TÜBİTAK SOBAG 120k613 no’lu araştırma projesi. Yaşlanma Çalışmaları Derneği Yayınları.
- Bonifas, R. P. ve Casalean, M. (2017). Peer bullying and other antagonistic behaviors among older adults in independent low-income housing. *Innov Aging*, 1(1), 919–920. <https://doi.org/10.1093/geroni/igx004.3291>
- Doğan, S. ve Keleş, O. (2023). Nedenleri sonuçları ve çözüm önerileri bağlamında akran zorbalığı: Bir olgubilim çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 59, 1–24. <https://izlik.org/JA45ZT36KN>
- Erim, K. ve Güven, S. (2025). İlkokul öğrencilerinin perspektifi ile akran zorbalığı. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 223–245. <https://doi.org/10.48066/kusob.1717512>
- Eryiğit, S. Ç. (2022). Yaşlılarda ihmal ve istismar ile ilişkili faktörler: İzmir ilinden bir örnek (Tez No. 734242) [Doktora lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Genç, G. (2007). Genel liselerde akran zorbalığı ve yönetimi (Tez No. 734242) [Doktora lisans tezi, İnönü Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Goodridge, D., Heal-Salahub, J., PausJenssen, E., James, G. ve Lidington, J. (2017). Peer bullying in seniors’ subsidised apartment communities in Saskatoon, Canada: participatory research. *Health and Social Care in the Community*, 25(4), 1439–1447. <https://doi.org/10.1111/hsc.12444>
- Hu, B. (2021). Is bullying victimization in childhood associated with mental health in old age. *Journals of Gerontology: B Psychology Sciences Social Sciences*, 76(1), 161–172. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbz115>
- Izadi, M. ve Hart, R. (2024). The influence of the physical environment on social behavior, school climate, and bullying in schools. *Children’s Geographies*, 22(1), 66–81. <https://doi.org/10.1080/14733285.2023.2232751>

- Kalaycı, I. ve Özkul, M. (2018). Modernleşme sürecinin toplumsal mağdurları olarak yaşlılar: Türkiye’de yaşlı istismarı ve ihmali. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 43, 92–119. <https://izlik.org/JA42MF98LC>
- Kayadibi, B. (2025). Okul terki davranışı ve akran zorbalığı problemine bir bakış: Risklerle mücadelede okul sosyal hizmeti modelinin önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 36(4), 895–922. <https://doi.org/10.33417/tsh.1473663>
- Klomek, A. B., Sourander, A. ve Elonheimo, H. (2015). Bullying by peers in childhood and effects on psychopathology, suicidality, and criminality in adulthood. *Lancet Psychiatry*, 2, 930–941. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(15\)00223-0](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(15)00223-0)
- Koçak H. ve Keskin, M. (2024). Risk toplumunda yaşlılık: Yaşlılıkta dijital teknoloji kullanımı ve dijital bölünme riski. *Etkileşim*, 14, 318–344. <https://doi.org/10.32739/etkilesim.2024.7.14.270>
- Koçak Turhanoğlu, F. A. ve Beklan Çetin, O. (2023). Toplumsal cinsiyet bağlamında ‘ev’in anlamı ve ev ile kurulan ilişkinin farklılaşması. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 26(1), 40-60. <https://doi.org/10.18490/sosars.1290150>
- Kutlu, F. ve Aydın, G. (2010). Akran zorbalığı ölçek geliştirme ön çalışması: Kendini bildirim formu. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 1–12.
- Lin, J. C. ve Shih, Yi-Huang. (2024). Strategies for preventing school bullying—A life education perspective. *Frontiers in Psychology*, 1–6. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1429215>
- Lofti, S. (2020). Yaşlı istismarı ve ihmaline yönelik sosyal hizmet müdahalesi ve yaklaşımları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 39(Güz-3), 1407-1422. <https://doi.org/10.46928/iticusbe.759101>
- Monks, C. P. ve Smith, P. K. (2006). Definitions of bullying: Age differences in understanding of the term, and the role of experience. *British Journal of Developmental Psychology*, 24, 801–821. <https://doi.org/10.1348/026151005X82352>
- Nurenberg, K. M., Pickering, C. E., Schiamberg, L. B. ve Lee, J. (2015). Using Haddon’s injury matrix to identify prevention strategies for bullying in nursing homes. *The Gerontologist*, 55(2), 68th Annual Scientific Meeting, 371. <https://doi.org/10.1093/geront/gnv165.05>
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. (1. Baskı). Oxford, UK: Blackwell Publishers.
- Orbay, İ. (2021). Görünmeyene ışık tutmak: Psikolojik şiddet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(1), 267–290. <https://doi.org/10.33417/tsh.975139>
- Pişkin, M. ve Ayas, T. (2011). Akran zorbalığı ölçeği: Çocuk formu. *Akademik Bakış Dergisi*, 23, 1–12.
- Potard, C., Kubiszewski, V., Combes, C., Henry, A., Pochon, R. ve Roy, A. (2022). How adolescents cope with bullying at school: Exploring differences between pure victim and bully-victim roles. *International Journal of Bullying Prevention*, 4, 144–159. <https://hal.science/hal-03417378v1>
- Rigby, K. (2024). Theoretical Perspectives and Two Explanatory Models of School Bullying. *International Journal of Bullying Prevention*, 6, 101–109.

- Siyez, D. M. ve Kaya, A. (2011). Akran zorbalığı gruplarında empatik eğilim. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 23–43. <https://izlik.org/JA95CB37YW>
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2012). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2011. *Haber Bülteni*, Sayı: 10736, 27 Ocak 2012. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2024). İstatistiklerle yaşlılar, 2023. *Haber Bülteni*, Sayı: 53710, 27 Mart 2024. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2026a). İstatistiklerle yaşlılar, 2025. *Haber Bülteni*, Sayı: 58231, 12 Mart 2026. Ankara.
- TÜİK. (2026b). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2025. *Haber Bülteni*, Sayı: 53899, 09 Şubat 2026. Ankara.
- Tyner, J. A. (2012). *Space, place, and violence: Violence and the embodied geographies of race, sex, and gender*. New York: Routledge.
- Winding, T. N., Skouenborg, L. A., Mortensen, V. L. ve Andersen, J. H. (2020). Is bullying in adolescence associated with the development of depressive symptoms in adulthood?: A longitudinal cohort study. *BMC Psychology*, 8, 122. <https://doi.org/10.1186/s40359-020-00491-5>